

To ne znači da se moraju upotrebljavati prisilna sredstva proti prostituciji. Krist predviđa i peć i privremenu toleranciju (Mt 13,30). Može se, kako moralka uči, negativno držati prema zlu činu drugoga a da se ne postane njegovim sukrivcem. »Tolerirati« znači ne spriječavati silom već privremeno trpjeti da se spriječe veća zla. Danas je pitanje tolerancije i na području moralne prakse od velike važnosti osobito radi miješanja raznih naroda.⁵

Aristotel je zastupao mišljenje da je bolje tolerirati prostituciju nego dati povoda perverzijama kao što su sodomija, bestijalni grijeh itd.⁶ Na bazi slične nauke kod Sv. Augustina i Sv. Tome tolerancija je prostitucije bila ušla u praksu u Srednjem vijeku a i danas je na snazi kod nekih naroda. Ne zaburavamo, međutim, da okolnosti igraju veliku ulogu u kvalifikaciji moralnosti nekog čina. Razlikuj pogansku od kršćanske ere. Ne prosuđuj jednakim mjerilom »privremeno« i »trajno«.

Ne nazivaj prostituciju korisnom kad je u sebi zla i kad postaje izvorom tolikih zala i zlih plodova. Niti je nazivaj nužnom već radije reci da se mora nužno izbjegavati, jer ovisi o slobodnoj ljudskoj volji. Normalna ženska osoba može odoljeti seksualnom nagonu kao i normalna muška osoba. Oboje su i dužni odolijevati porivima požude i to u ime razuma i u ime vjere.

Ako prostituciju gledamo kao činjenično pitanje (»*quaestio facti*«) stvar je teža. Upravna razboritost zakonodavca mora odrediti kada se verificiraju uvjeti da se prostitucija tolerira u izvjesnim povijesnim, narodnim ili vremen-skim prilikama. Dva su načela u pitanju legalne prostitucije od osobite važnosti. »Niti se moraju niti se mogu sva zla silom spriječiti,« i »U nekim je slučajevima uputno tolerirati zlo ako je to uvjet da se spriječe veća zla«. Pozitivno nije dozvoljeno u njemu sudjelovati.

Zaključak: Prostitucija je s moralnog gledišta zla praksa, neuredno upotrebljavanje spolnog nagona. Nitko ne smije pozitivnim sudioništvom postati sukrivcem u njenoj zloći. U iznimnim slučajevima civilna vlast može tu pojavu tolerirati tj. ne boriti se proti nje prisilnim sredstvima zabrane. S moralnog gledišta niti je nazivamo korisnom ni nužnom već štetnom i zabranjenom. Niti jednostavno govorimo da se može slobodno trpjeti već moraju opstojati vrlo važni, teški razlozi radi kojih se prostitucija može iznimno tolerirati. Pri tome treba imati pred očima pameti sve okolnosti. Za rješenje problema prostitucije najvažnije je ljudska volja. Ispravan moralni odgovor, vjerska i moralna svijest najuspješnije će riješiti to pitanje. J. Kuničić

II. STO TEOLOGIJA NAUČAVA O EVENTUALNIM ASTRALNIM BIĆIMA

Napredak astronautike nekako čovjeka upućuje na to da svojim razumom odgoneta astralnu stvarnost. Jedno od zanimljivih pitanja jest npr. pitanje o eventualnim stanovnicima planeta. Je li moguće da se u crkvenoj literaturi ne nalazi to pitanje? Ako ne posoje ljudi strukturirani kao mi — da li je isključeno da na planetima opstoje nama slična razumna bića? Ako je isključena činjenica, da li je isključena mogućnost? Kako teologija gleda na to pitanje?

(5) Pijo XII u govoru 6. XI 1953; J. Kuničić, *La Prudenza del governo e il problema della Tolleranza*, u rev. »Sapienza« br. 2(1959).

(6) Sv. Toma, II—II, q. 64, a. 2 ad 1; opširnije u djelu *De Regimine Principum* knj. IV, pogl. 14. Ovo poglavlje pripisuje se Ptolomeju de Luca, ali smisao se potpuno podudara s tekstom u SUMI.

ODGOVOR

Crkvena literatura o tom pitanju govori vrlo malo, i to radi toga što se crkvena literatura ne bavi poglavito zanimljivim pitanjima astralne stvarnosti, nego je sva usmjerena prema temeljnim pitanjima čovjekovog življenja i zbivanja.

Gledajući na stvar s povjesnog vidika moramo reći da sve dok nije bio usvojen heliocentrički sistem nije uopće bilo oslona da se taj problem ni postavi. Sredovječna aristotelska i ptolomejska astronomija shvaćala je nebeska tijela kao članove jednog hierarhijskog reda, prema tome: kao nešto bitno različito od zemaljske stvari (quinta essentia). Kao što se cijeli svemir slagao u kristalnim sferama oko Zemlje kao nepomičnog centra tako je i čovjek, stanovnik Zemlje, uzet kao centralno stvorenje vidljivog svijeta, bio nekako »vezan« uz zemlju, te nije ni dolazilo do pitanja da li postoji ili barem da li bi moglo postojati kakvo materijalno razumno biće izvan same zemlje.

Usvajanjem heliocentričnog sistema, po kojemu je Zemlja ekvivalentna ostalim nebeskim tjelesima, dana je mogućnost da se o razumnim stanovnicima ostalih nebeskih tjelesa može govoriti s nekim opravdanjem. Zbog toga nalazimo u novije vrijeme da razni astronomi, teolozi i drugi izrazuju mišljenje da čovjek nije jedino razumno tjelesno biće u svemiru.¹

Da li doista postoje bića slična nama na planetama sučnanog ili kojeg drugog sistema — ne može se za sada odgovoriti, budući nemamo nikakva kontaktima s tim hipotetskim bićima. — Vijesti o letećim tanjurima su, usprkos senzacije koju su proizvele, previše neodređene, a da bi se na osnovu tih nesigurnih pojava moglo bilo što tvrditi o nekim vanzemaljskim bićima. — Jedini način da nešto ustvrdimo o tim stanovnicima drugih planeta je taj, da iz nalognih fizičkih prilika, utvrđenih ili pretpostavljenih na drugim svemirskim tjelesima, zaključimo na mogućnost opstojanja sličnih bića kao što smo mi.

U sunčanom sistemu, sudeći po najnovijim rezultatima, mogućnosti su vrlo neznatne. Misli se da bi prilike na Marsu možda dopuštale neke primitivne oblike života, dok drugi planeti ne dolaze ni u tom smislu u obzir. Ništa nas, međutim, ne smeta da među ogromnim brojem svemirskih tjelesa zamislimo takva na kojima su svi uvjeti za opstojanje nama sličnih bića ispunjeni. Koliko je ta zamisao vjerojatna ili temeljita to ovisi o tome da li naš planetarni sustav predstavlja neku iznimku u svemiru ili ne. Kako se do sada o njegovu fizičkom nastajanju malo može sa sigurnošću utvrditi to se ni ta vjerojatnost ne može točnije procijeniti. Teško je, svakako, zamisliti da bi u nizu ogromnog broja zvijezda Zemlja bila baš jedino tijelo koje bi posjedovalo sve uvjete da bude nastanjeno od raznih bića. No, od uvjeta do same činjenice postoji još priličan razmak.

Budući da teologija crpi svoje znanje iz objave to su granicama objave postavljene i njoj granice. Unutar objavljene istine ne postoji — uz sav trud teologa — nikakva vijest na temelju koje bi se moglo nešto sigurno reći za opstojanost ili proti opstojanosti bića o kojima je pitanje. Što se same mogućnosti tiče to je jasno da Bog može stvar urediti po svojoj volji, koju On nama nije dužan objaviti. U teologiji je to pitanje samo toliko od važnosti

¹ Tako od katolika kard. Maffi (1858—1931), Secchi S. J. (1918—1876), Monsabre O. P. (1827—1907), Felix S. J. (1810—1891), Pohle (1852—1922).

koliko služi za precizaciju nauke o istočnom grijehu. Doktrinarno su, međutim, stvari jasne, tj. ako postoje ta bića onda za njih vrijedi posebni od Boga izabrani prirodni ili nadprirodni red.

Zaključujući, možemo reći da odlučujućih podataka o tim stvarima nemamo, a sam nam razum ovdje vrlo malo pomaže. Prema tome svakomu je slobodno da, unutar slabih podataka koje posjedujemo, uz dobru upotrebu vlastite mašte i suda, misli o tim stvarima kako mu je drago.

V. Bajsić

III. KVALIFIKACIJA ČINA ZAHVALE POSLIJE SV. PRIČESTI

Pred sobom imam jedan molitvenik. U njemu se nalaze i upute za ispitivanje savjesti. U kontekstu, gdje se nalaze upiti što se odnose na objektivno teške grijehе, nalazi se i upit: »Jesi li poslije Pričesti dostojno zahvalio?« Obično se pod »dostojno« razumijeva sabrano, toplo zahvaljivanje na primljenom Daru i to provedeno kroz određeno vrijeme. Koliko bi vremena morao trajati taj čin zahvaljivanja? Znamo da osjećaj, duh, krepost zahvalnosti ne mogu i ne smiju biti vremenski skućeni već moraju trajati uvijek. Je li spomenuti upit samo primjer nejasnog izražavanja, pogreška isповjedne metodike, ili još teže: jedan od načina zaplitanja savjesti, stvaranja preduvjeta da se kratkotrajni čin zahvalnosti ubroji u objektivno i formalno teške grijehе?

ODGOVOR

Očito je da je čovjek dužan poslije Pričesti pobuditi iskreni čin zahvale i trajno čuvati osjećaj zahvalnosti. To naređuje neka vrst pravednosti; to je zahtjev religioznosti; na to ga potiče ljubav. Činom zahvale velebno se djelo euharistijskog sjedinjenja nekako ponovno svodi na svoje Počelo, na Boga. Bog-darovatelj postaje na taj način proslavljeni-Bog. Ne zaboravimo da svi Božji darovi konačno svršavaju u Bogu.

Osjećaj zahvalnosti (kao što ni drugi osjećaji) ne može biti vezan uz vrijeme. Taj je osjećaj beskrajn, jer izvire iz ljubavi, koja se daje a da se ne troši¹, ne ograničuje. U tu svrhu molimo s Crkvom poslije Pričesti, da nam Bog udijeli pomoć, da »in gratiarum semper actione maneamus« — uvijek ostanemo u zahvaljivanju². Bog, uostalom, zaslužuje beskrajno zahvaljivanje u srcu.

Pitanje je o izvanjskom, vremenski određenom činu zahvaljivanja, koji je vidljiv kao i ostali čini religioznosti. Postoji li zakon o trajanju i o drugim izvanjskim okolnostima toga čina? Sastavljači molitvenika to pretpostavljaju pa radi toga i traže ispitivanje savjesti o ispunjenju te dužnosti.

Odgovor na postavljeni upit usko je povezan s pitanjem o trajanju svetih čestica u pričesniku. Koliko svete čestice ostaju neraspadnute? Teolozi općenito i najsigurnije odgovaraju da se ne zna. U praksi treba postupati više-manje prema mišljenju da kroz manje od četvrt sata nestaje euharistijske Kristove prisutnosti u pričesniku.³ Izgleda da je taj neodređeni odgovor maksimum što se može reći, jer čestice vrlo brzo izgube oznake kruha

1) S v. T o m a, II—II P q. 106, a. 8 ad 2.

2) Postcommunio Dom. post Ascensionem.

3) P. M. Z a l b a, *Theol. mor. summa*, vol. III, br. 375.